

Η διαφορά των κνημίδων που βρέθηκαν στο βασιλικό τάφο της Βεργίνας και η χωλότητα του Φιλίππου.

Στο γιάτρο που διαβάζει για τα ευρήματα των τάφων της Βεργίνας, η ερμηνεία της διαφοράς στις διαστάσεις των δύο κνημίδων (η αριστερή κοντύτερη κατά 3,5 εκ. και στενότερη κατά 0,007 εκ.) που βρέθηκαν στο Βασιλικό τάφο αποτελεί μια πρόκληση.

Ο καθηγητής Μανώλης Ανδρόνικος έχει αποδείξει ότι ο τάφος ανήκει στο Φίλιππο χωρίς όμως να χρησιμοποιήσει το εύρημα των κνημίδων ως στοιχείο.

Είναι γνωστό (Πλούταρχος, Δημοσθένης, Ιουστίνος) ότι ο Φίλιππος ήταν χωλός από βαρύ τραυματισμό στο μηρό από δόρυ κατά τη διάρκεια επίθεσης των Τριβάλλων το 339 π.Χ. όταν επέστρεφε από την εκστρατεία κατά των Σκυθών.

Ο καθηγητής Ανδρόνικος στο βιβλίο του Βεργίνα (σελ. 186 - 189) αναφέρει ότι είχε σοβαρές επιφυλάξεις να ταυτίσει το νεκρό με το Φίλιππο χρη-

σιμοποιώντας ως τεκμήριο τη διαφορά ύψους των κνημίδων σε σχέση με τη χωλότητα του Μακεδόνα Βασιλιά. Γράφει επίσης, ότι διατηρεί τις επιφυλάξεις αυτές μετά από γνώμη ορθοπαιδικών, την οποία δεν καταχωρεί.

Προτείνει δύο πιθανές ερμηνείες για τη διαφορά των 3,5 εκ.

α. Όντας χωλός ο Φίλιππος χρειαζόταν μια κνημίδα κοντύτερη ώστε να διευκολύνεται στην κάμψη του γόνατος. Η διαφορά δηλαδή διευκολύνει κάποια λειτουργική άνεση.

β. Η διαφορά διευκολύνει τον φέροντα τις κνημίδες για να τοξεύει.

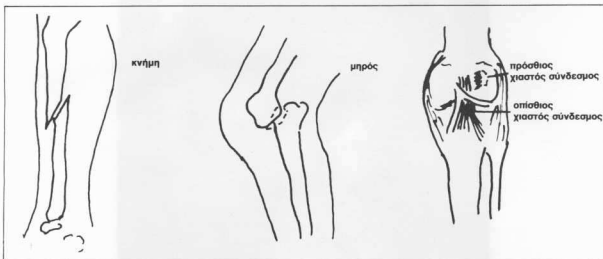
Οι υποθέσεις αυτές είναι δύσκολο να εξηγηθούν αν δεν υπάρχει πραγματική διαφορά ύψους μεταξύ των δύο κνημίδων. Ειδικότερα για τη δεύτερη υπόθεση, αναρωτιέται κανείς γιατί να μην υπάρχουν διαφορές και σε άλλες κνημίδες που έχουν κατά καιρούς βρεθεί ή στις άλλες κνημίδες

που βρέθηκαν μέσα στον τάφο.

Αναφέρεται, όμως, από τον Μ. Ανδρόνικο και τρίτη ερμηνεία: «Ο κάτοχος των κνημίδων έχει πραγματική φυσική χωλότητα και διαφορά στο μέγεθος των δύο κνημίδων». Θεωρεί, όμως, ότι: «Μία τέτοια ερμηνεία δημιουργεί πρόσθετα προβλήματα και ανοίγει το δρόμο σε ανεξλέγκτες εικασίες».

Την τρίτη αυτή ερμηνεία θα προσπαθήσω να αναλύσω παρακάτω:

Ελαττωμένο ύψος της κνήμης ή και ολόκληρου του σκέλους μπορεί να οφείλεται σε ατελή ανάπτυξη του που είναι συνέπεια θλασθών που έγιναν πριν το σκέλος πάρει τις φυσιολογικές του διαστάσεις, δηλαδή, πριν τη σωματική ενηλικίωση. Δε χρειάζεται να παραβέωω εδώ κατάλογο των θλασθών αυτών, αλλά θα πρέπει να σημειώσω ότι η χωλότητα του Φιλίππου αναφέρεται και σχετική με τον τραυματισμό του και όχι ως

1. Βράχυνση της κνήμης λόγω «επίπτωσης». 2. Πρόσθια απεξάρθρωση του γόνατος. 3. Άρθρωση γόνατος από πίσω.

προϋπάρχουσα.

Στον ενήλικα, βράχυνση της κνήμης μπορεί να γίνει σε περίπτωση κατάγματος των οστών της που έχει σαν αποτέλεσμα «επίπτωση» και βράχυνση του μήκους τους (εικ. 1). Αλλά αυτό σημαίνει τραυματισμό στην κνήμη και όχι στο μηρό.

Άλλωστε, τα οστά της κνήμης που βρέθηκαν στον τάφο δεν παρουσιάζουν διαφορές στο μήκος τους, (ούτε τα οστά των μηρών).

Επομένως, το ερώτημα είναι, πώς ένας τραυματισμός στο μηρό, σε ενήλικα, μπορεί να προκαλέσει βράχυνση της κνήμης χωρίς αντίστοιχη βράχυνση των οστών.

Νομίζω ότι υπάρχει μία δυνατή ερμηνεία σε αυτό.

Η απεξάρθρωση του γόνατος που γίνεται από άμεση ή έμμεση βία, μπορεί να προκαλέσει βράχυνση της κνήμης. Η απεξάρθρωση μπορεί να είναι πρόσθια ή οπίσθια, ενώ άλλοι ειδούς απεξαρθρώσεις δεν προκαλούν συνήθως βράχυνση.

Η πρόσθια απεξάρθρωση, στην οποία τα οστά της κνήμης φέρονται προς τα εμπρός και πάνω σε σχέση προς το μηριαίο οστόν, συνοδεύεται συνήθως από βαριές κακώσεις αγγείων και νεύρων που ασφαλώς δεν θα μπορούσαν να αντιμετωπισθούν στην εποχή του Φιλίππου. Στην οπίσθια, όμως, απεξάρθρωση τα παραπάνω δεν είναι απαραίτητα να συμβούν. Η τελευταία μπορεί να βραχύνει την κνήμη ως 6 εκ. (εικ. 2).

Ο σημερινός γιατρός είναι δύσκολο να σκεφθεί τα αποτελέσματα μιας τόσο βαριάς κάκωσης που δεν αντιμετωπίσθηκε αμέσως. Σε παλαιότερη όμως βιβλιογραφία¹ αναφέρεται περίπτωση στην οποία οπίσθια απεξάρθρωση υπήρχε για 52 χρόνια, έως

όπου ο πάσχων οδηγήθηκε στο νοσοκομείο για άλλη αιτία. Αυτός ήταν αγρότης και περπατούσε και δούλευε χωρίς τη βοήθεια μπαστουριού. Προϋπόθεση για μια τέτοια απεξάρθρωση του γόνατος είναι η ρήξη των «χιαστί» συνδέσμων, κυρίως του οπίσθιου (εικ. 3). Είναι δύσκολο να σκεφθεί κανείς ένα τραύμα που θα γίνει στο μηρό από δόρυ και θα επεκταθεί μέσα στη σχισμή της άρθρωσης, ώστε να γίνει μια άμεση ρήξη του συνδέσμου. Η ρήξη, όμως, αυτή μπορεί να γίνει με έμμεση βία αν αυτή ασκηθεί στο μηρό, ενώ η κνήμη είναι καθηλωμένη πράγμα που θα μπορούσε ίσως να συμβεί σε μία μάχη, ειδικότερα αν το χτύπημα γινόταν από δόρυ που κρατούσε ο επιτιθέμενος και όχι από δόρυ που είχε ριφθεί. Η διαφορά στη διάμετρο των κνημιδών συνδυάζεται με τα παραπάνω. Αυτή αποτελεί ένδειξη ατροφίας της κνήμης, που μπορεί να ήταν αποτέλεσμα περιορισμένης λειτουργικότητας του σκέλους λόγω της χωλότητας, αν δεχθούμε μάλιστα, ότι έγιναν και ρήξεις μυών ή διατομές νεύρων, πράγμα σχεδόν βέβαιο σε ένα βαρύ τραύμα.

Ασφαλώς, δεν είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε τις συνθήκες τραυματισμού του Φιλίππου, αλλά η παραπάνω υπόθεση, όσο και αν είναι απίθανη, είναι νομίζω δυνατή και αν τη δεχθούμε ερμηνεύει έστω και ανεξλεκτικά τη διαφορά στο μέγεθος των κνημιδών σε σχέση με τον τραυματισμό και τη χωλότητα του Μακεδόνα βασιλιά.

Γιώργος Δελιδής

Άμισθος Επίκουρος Καθηγητής της Παθολογικής Ανατομικής, Δ/ντής Νοσοκομείου «ΜΕΤΑΞΑ».

Βιβλιογραφία

1. Ανδρόνικος Μ., Βεργίνα, οι Βασιλικές Τάφοι και οι άλλες αρχαιότητες, σελ. 186-189, Εκδοτική Αθηνών 1984.
2. Ingram, A. J. and Smith, H., «Dislocations», Lewis Practice of Surgery, κερ. III, σελ. 1-32, W. F. Prior Company Magarstown Maryland 1954.

The Differences of the Graves Found in the Royal Tomb of Vergina and the Lameness of Philip II.

G. Delidis

It is well documented that Philip II of Macedonia was severely wounded in the thigh during an attack on the Triballio in 339 BC and since then was lame.

In the Royal tomb at Vergina the pair of gilded graves found showed differences in size (the left 3,5 shorter).

A shortness of leg cannot be easily explained from an injury in the thigh and professor Manolis Andronikos proved that the tomb belonged to Philip without using the differences of graves in relation to the lameness of the King as an evidence.

It is suggested that an injury in the thigh may result to a posterior dislocation of the knee, which consequently results to a shortness of the leg without any direct wound of the later. This will produce a limpness but the patient may walk and work without the help of a stick.

G.D.